

colaboraciones

Protagonismoak, antagonismoak... eta euskararen agonia

EKBk protagonismo handiegia erakutsi omen zuen hasieran, eta Ikastolen Konfederakundzak protagonismo handiagoa hartu behar omen du. Baina Ikastolak protagonismo handiegia omen du eskual eskolari begira...

Bateginik kanpainaz ari gara, jakina; eta inguruan hor nonbait sorturiko zalantza, beldur, mamu eta bestelako abarrez. Hizpide izan dira; eta batzutan jokabide. Nahiko mugatuak, egia esan: zenbait alderdi eta elkarteren goi-apatuaren mailan gehienetan; herri-mailan horrelako susmo txarrak sutsuturik gelditzen bait dira oinarriko lankidetzaz abalean.

Gauza bat da nabarmena aipaturiko hizpide-jokabide horietan: «Protagonismoa» izan da aitzaki, gehienetan salaketa bihurturik.

Areago, protagonismoa salatean, antagonismoa deklaratu nahi da nonbait.

Euskararen bizi-agonia

Oihartzun ozena du agonia hitzak euskaldunon artan. Unamunok zabaldu eta banatu zuenetik. Hark irekitako bideetik, grezierazko hitz-gira jo dut, euskarazko zuzenean latinetik (?) badator ere.

Corominas-en hitzegia dioenez, latinezko «agonia» grezierazko «agonia»-tik dator, eta hau, berriz, «agón»-etik. Honen lehen adiera *hazterre* da (otoitzeko nahi joetarako), eta, zabalpenez, *borrokarena*. Agonia hitzaren lehen adiera kirioleko *leihatena* da, eta, irudizko zabalpenaz, arimako asal dapan edo *estuasunarena*.

Oraingoz lehena aipatu nahi dut: agonia = lehia. Lehian, berriz, elka-

rrekin ibiltzen gara: *elkarren lehia*. Azkuek behin baino gehiagotan dakarrenez, Norgehiagoka ibiltzea besterik ez da hori.

Euskararen aldeko lehia oso onuragarritzat jotzen dut nik. Ez da aski, jakina, norik egiten duen deklarazio gehiagorik edo hoberik euskararen alde: euskararen aldeko benetako lehia horren aldeko lanean, jokabidean, erabileran agertzen da. Honelako lehia ikusi nahi nuke nik euskararekiko alderdi politikoen artean ere.

Euskararen aldeko lehia, «agonian», ez dago galtzailerik eta irabazlerik: jokalaritza guztiok gara irabazle, euskararen aldeko bizi-agonian.

Protagonismoa eta lehiakidetasuna

Grezierarkein jarraituz, badago hitz bat, «agón»-etik datorrena: «agonitis», alegia. Jokalaria esan nahi du aurrenik, eta ondorioz, hitzez edo ekintzez elkarren lehia sartzen den edonor. Judizioan abokatu, antzerkian antzeslea, arte edo literatur lehiaketan lehiakidea: agonitis = jokalaria da lehiakide bira-koitza.

Protagonista ez da besterik, elkarren lehia gehien saiatu dena eta ongien lehiatu dena baino: «lehen lehiakidea».

Hor dago koska: lehiatzean eta saiatzean. Jokoa partaide eta lehiakidea izateko omen da garrantziko. denok jokatzeak aukera dugunean noski. Horregatik egokia da protagonista hitzaren jatorria itzultzea: «agon»-era, alegia; eta horren funtsesko adierara: bilera, batzarrea, hau da, *partaidetza*.

Jokotik kanpo gelditurik, lehiakidetasunean sartu gabe, elkarren lehia ari direnak protagonizatzen salatzeko ez du zentzurik. Partaidetza eta lehiakidetasuna daude, beraiz, protagonista izatearen funtsean. Hor dago hitzen adiera jatorrizkoa eta jatorra, hitzegietan bilduta da-goena.

Horietatik kanpo norbaitek bere hitzak asmatu nahi baditu eta horiei «benetako» adieratik bestelakoren edo kontrakoren bat eman, hori bere kontua du. Futboleko taldean edo pilotari-bikotean jokalarietakoren batek, bere burua nabarmen-tzearen, ondoko laguna baztertu edo zokoratzeari norbaitek «protagonismoa» deitzen badio, bere kontua du. Baina ez luke nahasi behar gehien saiatzen denaren —eta ongien jokatzen duenaren— lehiakidetasunarekin.

Antagonismoa eta etsaigoa

Agian honako honetan dago gako: zenbaitek ez duela jokoa lehia gisa ikusten, eta bai apostu eta tranpa gisa. Orduan protagonismoa ez litzateke, tranpak egiteko habileziarik handiena edukitzea besterik. Jokoa eta lehiaren ikuspegi bihurtu da hori.

Antagonista norbaiten aurka borrokatzen da funtsean, zerbaiten alde baino gehiago. Beste jokalariek ez ditu ondoan doazen edota inguruan dabilzen lehiakideak, aurrez aurre dituen etsaiak baizik. Orduan jokoa eraberritu da eta zerbait lortzeko lehia edo norgehiagoka, norbait aspizatzeko garaipena baizik.

Horrela bakarrik uler daitezke hasieran adierazi duguna: protagonis-

moaren salaketa antagonismoaren deklarazioa besterik ez dela. Jokoa gehien saiatzen dena, ondoren lehiatzen dena, norberaren etsai deklarazioa alegia. Areago: ez borrokatu eta garaitu beharreko arerio eta etsaitzat deklaratzeko bakarrik, eta bai *antagonikotzat* kondenatzea eta baztertea ere. «Aut... aut» esaten zuten latinoek: bata *ala* bestea, zu *ala* ni. Ez lehiatzeak, ezta borrokatzeak aukerarik ere ez zaio eman nahi orduan «etsaiari».

Horretaraino iritsi ote garen susmoa daukat euskararen laneko alorrean, gure hizkuntzaren aldeko lehia-zelaian, «protagonismoaren» aitzakitan. Betoa jarri euskararen aldeko lehiakide izan nahi duenari, euskararen aldeko kanpaina asmatu, antolatu eta bultzatu nahi duenari, nahiz eta «bat eginik» eta lehiakidetzan kanpaina erabari irekia eta zabalera antolatu. Horretaraino iritsi gara... eta horretan gaude nonbait. Larrira benetan!

Euskararen herio-agonia

Larriago gertatzen da hori, euskarak bizi duen (ala «herio» duen?) agonia. Hona agonia hitzaren bigarren adiera: asaldapena, estu-estua, larritasuna. Hori grezieraz, Eta euskaraz: hilzoria, herio-larria, bizi-nahiaren eta hitzleko arriskuaren arteko borroka.

Urruti joan beharra ote dago diagnosis hori egiteko? *Bateginik* kanpaina-txostenean, Euskal Herriko udal guztietara bidali den horretan bertan laborburdirik agertzen da: «...gaur egun, ordezkatze prozesua sortarazten duten faktoreak eta beraren (euskararen) berresku-

rapenean eragiten dutenak batera ari bait dira ematen». SLADECOKo Iñaki Larrañagak ondo zorrotz eta garbi eta trinko azaldu du euskararen egoeraren eta dinamikaren gaurko diagnosis. Horren azalpenaren ondorio gisa EKBk bere Batzarreko txostenean jaulkitzen dituen hitzak gaueza bera adieraztera datoz, era gordinagoz baldin bada ere: «Euskara ez da sekulan egon hain prest eta hain hornitua bere erreatazio sozialerako eta bere heldutasun linguistikorako. Baina, aldi berean, ez da heriotza sozialetik hain hurbil eta hain berehalakoan egon».

Euskara hizkuntza nazionala herio-agonian dagoenean, indar «abertzale» eta «euskaltzaleak», inoren «protagonismoaren» aitzakitan, haren aldeko ekintzetatik atzera jotzea kontradikzioa da guztienez. Hobe genuke honetan, ez hitzeko baina bai lanezko eta lehiakidetzako protagonismoan ibili: hau da, euskalgintzan eta euskal kultur-gintzan norgehiagoka eta zein aurrerana izan elkarren lehia.

Baina euskararen herio-agonia honetan, protagonismoaren aitzakitan antagonismoa ezarri nahi izatean, kontradikzio hura irain bihurtzen da. Zer nahi da: hildako euskararen herentziak nor jabetuko, sendean artean borroka eta antagonismoa suspertu?

Nik ez dut euskararen heriotzondoko herentziarik nahi. Euskara bizian nahi dut euskaraz bizi, euskaldun guztiak partaide... eta lehiakide.

Paulo AGIRREBALTZATEGI

cartas

ETB:
ezlegala/alegala...
musu gogorduna

Euskal Telebista zerbitzu publikoaren alia telebista pribatuaren eskemak jarraitu behar dituen luze eztabaidatu da; mendebaldeko Europak jasaten duen neoliberalismo garaia indartsu astintzen ditu zerbitzu publikoak, telebista berriz.

Miróren garaia RTVE-n mol dazte garaia bada ere (ekonomikoki erantzukizun ona eman ahal izateko oinarriak ipintzen dira, pribatuko datozenerako), ikusten dira, gero eta nabariago, publizitatearen munduak pisua irabazten duela egunez egun: Eguraldiaren emankizunaren esponsorizazioa, konkurtsen ugalketa (zeinak merkeak eta ikusleko kopuru altuduna diren) publizitate hutsa den «El precio justo» azken arretzapusua deklarik programen esponsorizaziorantz; herrialdeetako telebistak bigarren katera pasatzea...

Konpetentzia gogorra izango dute telebista pribatuek. Euskal Telebistaren laguzkoa da oraindik. Goroedo jaunaren jexioa ta gero interres merkantilistik nagusitu ziren ETB-n: bigarren katea espainolez sortuz, Bilboko Euskadi Irratia 40 printzipalekin parkatuz eta publiko zitatearen emittitza erdatunarekin.

Egun, ETB-1-ek ikuslego eta, beraz publizitate eskasa dauka; gauzak honela gutxitan ateratzen da geure kontra. Aste honetan baina oso ondo probatzen dute aukera, Euskadiko Txirridulari Sari Nagusia dela ta.

Ikus dezagun:

Normas reguladoras de la emisión de publicidad en los medios de difusión de EITB-RTVV aprobadas por el Consejo de Administración de EITB-RTVV el 13 de septiembre de 1983.

1.10. «(...) los medios que empleen únicamente el euskera será exclusivamente en esa lengua».

4.1. «Los medios de difusión de la EITB-RTVV emitirán la publicidad en bloques, de una forma diferenciada y separada del resto de la programación».

4.4. «La publicidad se intercalará en la programación de la radio y la televisión sin romper la continuidad idiomática de los programas e intentando mantener su continuidad temática».

Edozein kirol erretransmisioetan Euskal Telebistak bere Administrazio Kontseilutik onartutako arauak mesprezaten ditu, diru nahiegatik bere funtzio legalaerriko bat baztertzeko.

«Los medios de comunicación social de EITB-RTVV son un instrumento fundamental para el fomento y desarrollo del euskera, según se señala en el art. 3.h) de la Ley 5/1982 del 20 de mayo del Ente Público Vasco». (Normas reguladoras de la emisión de publicidad...)

Ez da egia, ezta izango ere, ETB-2 eta Radio Euskadi gaurrengo jokoarekin existitzen diren bitartean, eta euskaldunok geure zerbitzura daukagun Erakunde Publikoak bakarrik diruagatik euskarari publizitatean uko egiten dion bitartean.

Bestalde, publizitate bloke banatuetan ez emittizeak, arau guztien

kontra joateaz gain, ikusle gisa ditugun eskubideak zapaltzen ditu, publizitate kontsumatzaile behar-tzen gaituelako, gura zein gura ez.

M.B.

Reclamar justicia
por la manzana de
indios Ticunas

En EGIN del día 8 de abril, se puede leer la noticia escalofriante de la manzana de indios Ticunas, por un terrateniente brasileño y sus matones. Suena a película del Oeste.

No importa que pase en Brasil o en otra parte, sucede con frecuencia en cualquier punto donde haya indios; no importa que se clame justicia para los verdaderos dueños de esas tierras, puesto que el capitalismo con sus formas más crueles -Ejército, Iglesia, y Capital- están llevando al genocidio a millones de aborígenes manteniendo el capricho de «civilizarlos». Pero no caigamos nosotros en permitir con nuestra pasividad que hechos como este sucedan. Los indios tienen derecho de vivir libremente en la tierra de sus ancestros, ¿Quiénes somos nosotros para privarles de su libertad, con nuestras podridas leyes llenas de corrupción e injusticia?

Y, hablando de justicia y democracia, son los poderes del capital los que permiten celebrar el 500 aniversario del inicio del fin del pueblo indio, y una pregunta: ¿no sienten vergüenza esos tristes personajes del Gobierno vascongado, por querer celebrarlo? Y por si no lo sabe Ardanza, en EEUU, en ese país amante de «la libertad y

la paz», existen verdaderos zoológicos humanos, las reservas indias, donde los aborígenes ven morir día a día su orgullo y libertad, con la admiración y beneplácito de cecegos amantes de sus propias leyes a las que tildan de democráticas.

Como vasco y amante de la libertad de mi pueblo, reclamo justicia, pero no la actual sino la de los propios indios Ticunas.

Saludos a nuestros presos y exilados por defender nuestra tierra. Aske bizi gaitzen!

J.J.U.

(Bermeo)

Iberoamérica,
Imanol Uribe y el
más puro estilo
colonial

EGIN del día 10 titulaba en uno de sus artículos: «Imanol Uribe buscará en Iberoamérica los exteriores para una película». Supongo que se trata de la clásica transcripción literal del texto enviado por una agencia de noticias. Utilizar el término «Iberoamérica» para designar un continente, o al menos una zona más amplia de éste, tiene unas connotaciones del más puro estilo colonial. No es que yo vaya a salir en defensa de otra utilización tan chauvinista como la anterior, «Latinoamérica», sino que considero, como lo hacen la totalidad de las organizaciones indígenas, que desde Bering hasta el Cabo de Hornos, decenas de etnias y culturas han vivido y viven en la actualidad en clave distinta a la impuesta por la Europa mediterránea. Cuarenta y seis millones de per-

sonas (el 13 por ciento de la población de América) hablan en otro lengua distinta al castellano, inglés o portugués. En Guatemala, Perú y Bolivia son mayoría absoluta. Denominarlos «iberos» o «latinos» tiene, pues, mucho de apostar por la cultura dominante, impregnada de usos occidentales y basada en el exprolio de una tierra y sus recursos y en el genocidio de los originarios habitantes de esos parajes. En Euskadi sabemos mucho de esas sustituciones y el uso que de ellas hacen los defensores acérrimos de la unidad política de los pueblos del Estado.

Y en cuanto a Imanol Uribe trabajando en el realce del denominado «V Centenario del descubrimiento de América», subvencionado y pagado desde fondos públicos, poco que reseñar. Muchos son los que se han sumado al carro de exaltación del imperio español (algunos incluso con pasado «revoltoso») y esos cinco siglos de conquista continuada. El PSOE y su proyecto político están preparando un gran y estruendoso 1992, un desfile de argumentos nacionalistas hispanos. Un poco macabro por eso de que celebrar el asesinato de millones de personas y camuflarlo como «hermanamiento de culturas» sólo se puede realizar si quien lo hace tiene interés en mantener el sojuzgamiento de otros pueblos tanto en los límites de su territorio «constitucional» como al otro lado de los mares. Mientras haya gentes dispuestas a servirles de fachada por dinero y parece que las hay -tenemos celebraciones y conquista para rato.

Iñaki EGAÑA